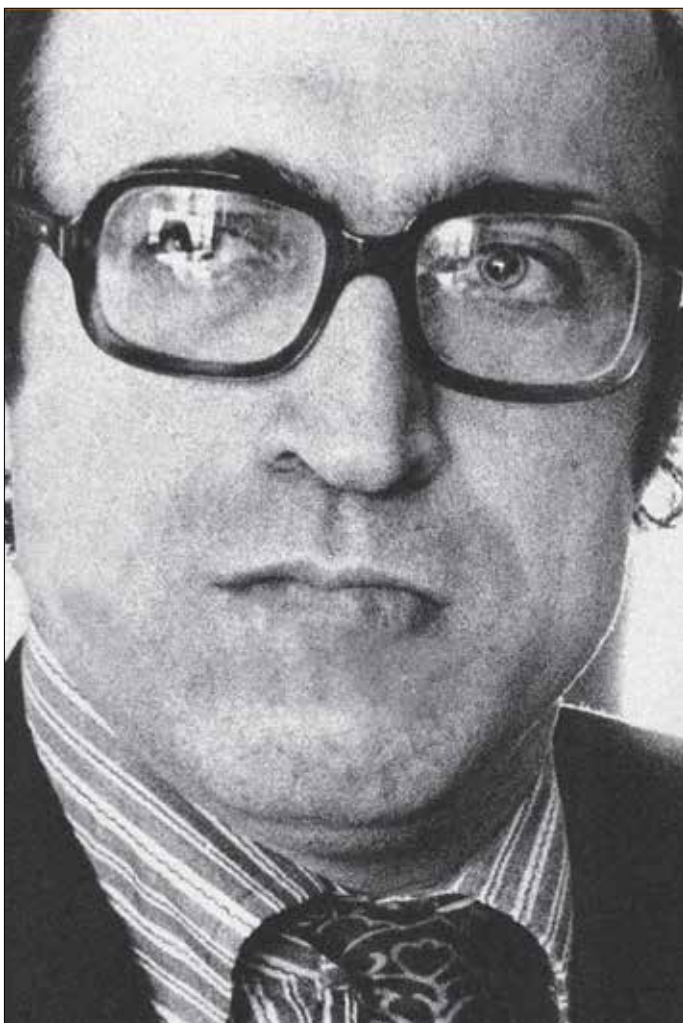

روایت مجتهدانه و منتقدانه از غرب

نگاهی به کتاب بنیاد فلسفه سیاسی در غرب اثر حمید عنایت

امین محمدی‌زاد
روزنامه‌نگار

بسیاری حمید عنایت را پدر علوم سیاسی در ایران معاصر لقب می‌دهند. او با آثار و آرای خویش حق بزرگی بر گردن کوشندگان علوم سیاسی در ایران دارد. عنایت خود از دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران آغاز کرده بود و در دهه سی خورشیدی مدرک کارشناسی را از دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران دریافت کرد و سپس برای ادامه تحصیل به دلیل کسب رتبه اول، بورسیه دولتی گرفت. وی مدرک کارشناسی ارشد خود را در زمینه علوم سیاسی از مدرسه اقتصاد و علوم سیاسی دانشگاه لندن و مدرک دکترای تخصصی را از مدرسه مطالعات شرق و آفریقای دانشگاه لندن دریافت کرد. عنایت در سال ۱۳۴۵ به ایران بازگشت و به واسطه سابقه توانست به عنوان دانشیار در دانشکده حقوق دانشگاه تهران استخدام شود. حمید عنایت در ۱۳۵۱ جایزه تحقیقاتی دانشگاه تهران را از آن خود کرد، سال بعد از آن بورس کالج سنت آنتونی دانشگاه آکسفورد را گرفت و در همان سال در دانشگاه تهران به سمت دانشیاری ارتقا یافت و ضمن تدریس در دانشگاه به تحقیق و تتبع ادامه داد. در اواسط دهه ۵۰، همزمان با تدریس و ترجمه کتاب‌های فلسفی، با نگارش مقالاتی در مجلات نگین، کتاب امروز، فرهنگ و زندگی، خرد و کوشش و نشریه دانشکده حقوق دانشگاه تهران، فعالیتش را در حوزه نشر نیز گسترش داد. پس از پیروزی انقلاب در سال ۱۳۵۷ و تعطیلی دانشگاه‌ها در جریان انقلاب فرهنگی، عنایت به انگلستان رفت و در سال ۱۳۵۹ با سمت استادیار در کالج سنت آنتونی دانشگاه آکسفورد استخدام شد، اما دو سال بعد، در سوم مرداد ۱۳۶۱ بر اثر سکته قلبی و در اوج باروری علمی درگذشت. حمید عنایت در عمر نسبتاً کوتاه ولی پر بار علمی خود کتاب‌های خوبی در عرصه اندیشه غربی و همچنین اندیشه ایرانی و اسلامی تالیف و ترجمه

کرد. او در نگارش آثارش صاحب سبک خاصی است، وی شیوه روان‌نویسی و ساده‌نگاری را در کلیه آثارش به کار برده است. در مروری بر آثار حمید عنایت در مورد فرهنگ و تمدن ایران و اسلام، دو جنبه بسیار پررنگ قابل مشاهده است: صورت‌برداری از وضع قدیم و موجود انسان و تمدن ایرانی/اسلامی، و تشویق احیای نگرش و تفکر بومی ایرانی تا او را قادر کند، نقشی مهم و با حضور فرهنگ بومی داشته باشد. علاوه بر آثار دیگر، کتاب‌های نهادها و اندیشه‌های سیاسی در ایران و اسلام (۱۳۸۵)، سیری در اندیشه سیاسی غرب: از جمله ناپلئون به مصر تا جنگ جهانی دوم (۱۳۶۳)، و اندیشه سیاسی در اسلام معاصر، از مهم‌ترین آثار تألیفی وی در این زمینه‌اند. صورت‌برداری دیگر عنایت که از اندیشه غرب است در قالب

تألیف و ترجمه بود، تا بلکه در ایرانیان توانمندی و مهارت بازیگری در سطح جهانی ایجاد شود. برای صورت‌برداری از غرب می‌توان به‌ویژه به آثار تألیفی وی از جمله بنیاد فلسفه سیاسی در غرب: از هر اکلیت تا هابز، و اگر در دسترس بود جلد دوم این اثر که هرگز چاپ نشد، اشاره کرد. حمید عنایت در این آثار تألیفی نشان می‌دهد که خود دارای اندیشه، تفکر و نگرش است: به این معنا که بر خلاف بسیاری دیگر از اساتید علوم سیاسی که در بهترین حالت، مترجم و ناقل آرای متفکران غربی هستند، عنایت از خود نیز فکر و اثری داشت. در برخورد با غرب نیز نه شیفته مغرب زمین و دستاوردهای نظری آن در حوزه دانش انسانی شد و نه از روی تعصب جاهلانه و بغض به غرب می‌نگریست. از این روی از دو ویژگی اساسی آزاداندیشی و اعتدال

نهادها و اندیشه‌های سیاسی در ایران و اسلام

نویسنده: حمید عنایت
صفحه ۱۲۲
انتشارات روزنه

این کتاب جزوه درسی مرحوم عنایت برای تدریس درس اندیشه سیاسی اسلام در سال‌های اواخر دهه ۱۳۴۰ است. این جزوه در حقیقت تاریخ نیست، بلکه بررسی سازمان‌های اجتماعی و سیاسی ایران و اسلام است؛ اینکه حکومت چگونه تشکیل می‌شده، سازمان آن چگونه بوده و حدود اختیارات و وظایف آن چگونه تعیین می‌شده است. نویسنده کتاب به بررسی و معرفی آرای سیاسی در میان رگه‌ها و فرق مختلف اسلامی و اندیشمندان مسلمان نیز می‌پردازد.

اندیشه سیاسی در اسلام معاصر

نویسنده: حمید عنایت
صفحه ۳۵۶
انتشارات خوارزمی

این کتاب یکی از منابع اصلی اندیشه سیاسی اسلامی است. عنایت در این کتاب به تحول فکر سیاسی جدید در میان پیروان مذهب شیعه و اهل سنت می‌پردازد. گزارش او از شکل‌گیری بحران خلافت در میان اهل سنت پس از فروپاشی امپراتور عثمانی و جایگزینی اندیشه حکومت اسلامی به جای آن در میان نهضت‌های فکری در مصر و سوریه و هند و پاکستان، ابتکاری و خلاقانه است.

سیری در اندیشه سیاسی عرب

نویسنده: حمید عنایت
صفحه ۳۱۲
انتشارات امیرکبیر

موضوع این کتاب، بررسی و سنجش اندیشه‌هایی است که زمینه جنبش سیاسی ملت‌های عرب را در زمان ما فراهم کرده است. پیدایی و بارآوری این اندیشه‌های نزدیک به یک قرن و نیم، از حمله ناپلئون به مصر تا حدود جنگ جهانی دوم، زمان گرفت و چار چوب زمانی پژوهش حمید عنایت نیز همین دوره است. این کتاب نخستین کتابی است که به اصلاح‌طلبان دینی عربی پرداخته است.